

Μολιστίνά

**ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΧΩΡΙΑ
ΤΗΣ ΜΟΛΙΣΤΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ
ΓΑΝΝΑΔΙΟ, ΜΕΣΑΡΙΑ, ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΧΑΡΙΛΑΟΥ Γ. ΓΚΟΥΤΟΥ**

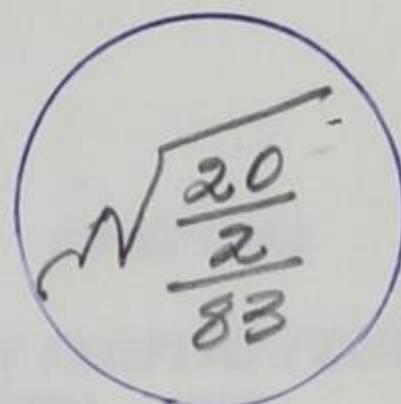


ΑΘΗΝΑ 1983

Μολιστίνά

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΧΩΡΙΑ
ΤΗΣ ΜΟΛΙΣΤΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ
ΓΑΝΝΑΔΙΟ, ΜΕΣΑΡΙΑ, ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

ΤΟΜΟΣ Α'



ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΧΑΡΙΛΑΟΥ Γ. ΓΚΟΥΤΟΥ



ΑΘΗΝΑ 1983

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
Διεύθυνση Δήμου Δ. Κονίτσας
Παραρτήματα Δήμου Δ. Κονίτσας
Δήμος Δ. Κονίτσας
Διεύθυνση Δήμου Δ. Κονίτσας
Διεύθυνση Δήμου Δ. Κονίτσας

Δ/31521
12-10-95

949.53 ΝΟΛ

kew.eff: TOOT

ΌΝΤΟΙΚΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ



ΕΓΓΥΗΤΩΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

*ΣΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ ΓΚΟΥΤΟ
(1899 - 1969)*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τό βιβλίο αύτό περιλαμβάνει διάφορα ιστορικά στοιχεῖα που ἀφοροῦν στα τρία χωριά τῆς κεντρικῆς περιοχῆς τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, τά όποια είναι γνωστά μέ τήν κοινή ὄνομασία Μόλιστα ἡ χωριά τῆς Μόλιστας, δηλαδή στό Γανναδιό, στή Μεσαριά (πού μετά τό 1919 λέγεται ἐπίσημα Μόλιστα) καί τό Μποτσιφάρι (πού μετά τό 1928 λέγεται ἐπίσημα Μοναστῆρι).

Τά στοιχεῖα αύτά δέν ἀποδίδουν ὀλοκληρωμένη τήν ιστορία τῆς Μόλιστας καί ίδιως τήν ἀξιόλογη ποιότητα ζωῆς σ' αὐτήν κατά τήν περίοδο τῆς ἀκμῆς της (ἀνάμεσα στό 1860 καί τό 1960), ἀναφέρονται ὅμως σέ ἀρκετά ιστορικά θέματά της καί ἀποτελοῦν ἀξιόλογες πηγές καί ἔγκυρες πληροφορίες (ἐκτός ἀπό ἐλάχιστες ἔξαιρέσεις) γιά τήν παραπέρα σχετική ἔρευνα.

· Από τήν ἐποχή πού ἥμουν μαθητής Γυμνασίου (1954-1960) καί μετέπειτα, ἔχω συγκεντρώσει διάφορα ιστορικά στοιχεῖα γιά τή Μόλιστα, ἀδημοσίευτα ἡ δημοσιευμένα. · Από τό ἀρχεῖο μου αύτό διάλεξα γιά τό βιβλίο ἐτοῦτο πολλά ἀπό τά δημοσιευμένα κείμενα πού μποροῦσαν νά φωτοανατυπωθοῦν μέ δαπάνη μικρότερη ἀπό ἐκείνη πού ἀπαιτεῖ ἡ στοιχειοθεσία, γιά τήν πληρέστερη δέ παρουσίαση τῶν θεμάτων στά όποια ἀναφέρονται τά κείμενα αύτά, πρόσθεσα καί μερικά ἄλλα ἀδημοσίευτα, πού τά δακτυλογράφησε ὁ Θεόδωρος Γκούτος, καθώς καί μερικές φωτογραφίες μέ γενικώτερο ἐνδιαφέρον. Κατά τήν τεχνική ἐπεξεργασία τοῦ ποικίλου ύλικοῦ αύτοῦ, ἀνέκυψαν μερικά προβλήματα, γι' αὐτό καί ἐπιμελήθηκα ὁ ἴδιος καί τή σελιδοποίηση καί τό μοντάζ τοῦ βιβλίου.

· Επειδή τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό τό ύλικό τοῦ παραπάνω ἀρχείου μου ἀφορᾶ στό Γανναδιό, τό βιβλίο αύτό θά μποροῦσε νά περιλάβει στοιχεῖα μόνο γιά τό χωριό αύτό. Προτίμησα ὅμως νά ἀναφέρεται σέ ὅλη τή Μόλιστα, γιατί τά τρία χωριά της πού ἐλάχιστα ἀπέχουν τοπικά μεταξύ τους, ὅχι μόνο είχαν κοινή καταγωγή, ἀλλά καί σέ λίγες μόνο πλευρές τῆς πολιτιστικῆς ἔξελιξής τους διαφέρουν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου προέχει νά ἐνισχυθοῦν οἱ μεταξύ τους σχέσεις (καί ὅχι οἱ κάποιες ἐπιπόλαιες ἐχθρότητες πού ὑπῆρξαν κατά ἐποχές), ὅταν μάλιστα πιθανότατα θά ἐνωθοῦν μελλοντικά σέ μιά κοινότητα καί πάλι.

Μέχρι τώρα ἔχουν ἐκδοθεῖ (κατά χρονολογική σειρά) τά ἔξης βιβλία πού

ἀναφέρονται είδικά στή Μόλιστα: α) Μεν. Κούσιου: 'Η ιστορία τοῦ χωριοῦ μου, Ἀθῆναι 1971, σελ. 271. β) Γιάννη Λυμπερόπουλου: 'Ορεινοί καί μεθόριοι, Ἀθήνα, 1972, σελ. 181, γ) Εὐ. Δημητριάδη: 'Η Μόλιστα τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλονίκη, 1974, σελ. 120. Ἐπίσης διάφορα ιστορικά στοιχεῖα γιά τή Μόλιστα ἔχουν δημοσιευθεῖ καί σέ ἄλλα βιβλία, περιοδικά καί ἐφημερίδες.

Πολλά ἀπό τά δημοσιεύματα αὐτά, καθώς καί διάφορα ἀδημοσίευτα ἔγγραφα, φωτογραφίες κ.λπ. πού ἀνήκουν στό ἀρχεῖο μου ἢ σέ ἄλλους Μολιστινούς κ.λπ., οἱ ὅποιοι θά ἐνδιαφερθοῦν γιά τή δημοσίευσή τους, θά χρησιμοποιηθοῦν μελλοντικά γιά νά ἐκδοθοῦν οἱ ἐπόμενοι τόμοι τῶν «Μολιστινῶν».

Τό βιβλίο αὐτό ἀπευθύνεται: α) Σέ ὅσουν ἢ ἔζησαν ἄλλοτε στή Μόλιστα, γιά νά ἐνισχύσει τίς μεταξύ τους σχέσεις (πού στηρίζονται κυρίως στό κοινό παρελθόν τους), θυμίζοντάς τους κοινές ἐμπειρίες καί δίνοντάς τους ἄγνωστές τους πληροφορίες γιά τό παλιό περιβάλλον τους, β) Στά παιδιά, τά ἔγγονα καί τους ἄλλους συγγενεῖς τῶν παραπάνω Μολιστινῶν, πού ἔζησαν γιά λίγο μόνο ἢ καθόλου στή Μόλιστα καί πού λίγα μόνο ἔτυχε νά μάθουν γι' αὐτήν, γιά νά τή γνωρίσουν καλύτερα καί νά ρυθμίσουν σωστότερα τίς σχέσεις τους μ' αὐτήν καί μέ τους Μολιστινούς πού προαναφέρθηκαν. γ) Στούς συνεπαρχιῶτες καί σέ ἄλλους ἡπειρῶτες, πού τό παρελθόν τῆς γενέτειράς τους ὅμοιάζει ἢ σχετίζεται μέ τήν ιστορία τῆς Μόλιστας. δ) Σέ ἐκείνους γενικά τούς εἰδικούς ἢ μή, πού τά τελευταῖα χρόνια πολλαπλασιάσθηκαν καί πού ἐνδιαφέρονται ζωηρά γιά τήν ἔξελιξη τῆς κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς ζωῆς στήν Ἑλλάδα, τοπικά ἢ γενικά, κατά τούς τελευταίους αἰῶνες.

Ἐλπίζω σέ κάποιους ἀπό τούς παραπάνω νά ἀποβεῖ ἐνδιαφέρον καί χρήσιμο.

Ιανουάριος 1983

Χαρίλαος Γ. Γκούτος
Δικηγόρος
Ἐπιστημονικός Βοηθός Παντείου Σχολῆς





Τό Γανναδιό γύρω στό 1920



Η Μεσαριά από «Γκιόγκου» (1980)



Γό χωριό Μοναστήρι (1962)



Η περιοχή των 3 χωριών όπως φαίνεται
ἀπό τή Στράτσιανη (1966)



Χιόνι στό Γανναδιό. Σκίτσο Χ. Γκούτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ιο

ΤΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΟΛΙΣΤΑΣ

I

Τοῦ ΕΥ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ. Ἀπό μελέτη του: «'Η Μόλιστα τῆς Ἡπείρου» που δημοσιεύθηκε στήν Ἐπιστ. Ἐπετηρίδα τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς, Τμῆμα Ἀρχιτεκτόνων, τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τόμος ΣΤ, 1974, σελ. 117-119

Διάφορες ύποθέσεις διατυπώνονται γιὰ τὸν τρόπο ἵδρυσεως τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεώτερων ὁρεινῶν οἰκισμῶν¹ ποὺ διατηροῦνται στὴ Βαλκανική, καὶ πολὺ λίγα στοιχεῖα ἔχουμε γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτό. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 14ου αἰώνα στὸν εὔρυτερο μακεδονικὸ χῶρο ἐπιτελεῖται μιὰ δημογραφικὴ ἀνακατάταξη. "Οπως γράφει ὁ Ν. Μουτσόπουλος², «Παληὲς πόλεις καὶ κεφαλοχώρια ἐγκαταλείπονται, ἄλλα γιατὶ βρέθηκαν κοντὰ στὶς ὁδικὲς ἀρτηρίες καὶ ὑπέφεραν ἀπὸ ἐπιδρομὲς τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἀλβανῶν, ἐνόπλων.....Οἱ κυνηγημένοι πληθυσμοὶ καταφεύγουν στὰ δασούλια βουνά, σὲ τοποθεσίες δυσκολοπροστέμματα, μακρυὰ ἀπὸ τοὺς δρόμους κοντὰ σὲ πηγὲς καὶ κεφαλόβρυσα».

Τὶς πρῶτες ἱστορικὲς ἐνδείξεις γιὰ τὴν ὑπαρξη τῆς Μόλιστας³, ποὺ εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ σαράντα χωριὰ⁴ τῆς περιοχῆς τῆς Κόνιτσας, ποὺ κατὰ τὸν Μελέτιο τὸν Γεωγράφο⁵ εἶναι «χώρα ἀρκετοῦ μεγέθους, ἡτις χωρίζεται ἐκ τοῦ Ζαγορίου διὰ τοῦ ποταμοῦ⁶, κατοικημένη ἀπὸ Γραικοὺς καὶ Τούρκους», μᾶς τὶς δίνει ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης⁷, ὁ ὅποιος γράφει τὰ ἔξης: «Σκαμνέλιον, ἀναφερόμενον καὶ ἐν τινι βασιλικῷ τῆς Τουρκίας κώδικι, κεῖται 4 ὥρ. Δ. τοῦ Ντοπρινόβου, ἔχει δὲ οἰκ. 184, κατ. 1000. Υπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην τὸ πάλαι

1. N. Μουτσόπουλος, Μακεδονικὴ ἀρχιτεκτονική. Θεσσαλονίκη, 1971, σ. 59. X. Συμεωνίδης, Οἱ Τσάκωνες καὶ ἡ Τσακωνιά. Θεσσαλονίκη, 1972, σ. 73.

2. N. Μουτσόπουλος, ὁ.π., σ. 6. Ἐπίσης τοῦ ἴδιου, 'Η λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Βεροίας. Αθήνα, 1967, σ. 36.

3. Π. Ἀραβαντινός, Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου. Αθήνα, 1856, τ. B', σ. 340, ὅπου ἀναφέρει ὅτι εἶναι ἀλβανικὸ ὄνομα. M. Vasmer, Die Slaven in Griechenland. Berlin, 1941, δὲν ἀναφέρει τὸ τοπωνύμιο «Μόλιστα». K. Νικολαΐδης, Λεξικὸν Κουτσοβλαχικῆς. Αθήνα, 1903, σ. 325, ὅπου ἀναφέρει (molitsă-tsi) = σής, θρίψ. κοιν. Βώτρικα καὶ μόλιστα.

4. Παραθέτουμε (σ. 222) κατάλογο ὀνομάτων χωριῶν ἐπαρχίας Κόνιτσας (σημερινὰ - παλαιὰ ὀνόματα).

5. M. Γεωγράφος, Γεωγραφία (Παλαιὰ καὶ νέα). Βενετία, 1807, τ. B', σ. 283.

6. Ἐνδεχομένως ἐννοεῖ τὸν ποταμὸν Ἀῶ.

7. I. Λαμπρίδης, Ζαγοριακά. Αθήνα, 1870, σ. 87.

περιελαμβάνοντο 7 μεγάλαι έγορίαι μὲ 800 οίκιας, Κατοῦνες, "Αγ. Γεώργιος, Προφήτης Ἡλίας, Τσέπετσι (κατακεκομμένος), Κοτσινάδες (στέλεχος λαχάνου), Νούκα καὶ κυρίως Σκαμνέλι, ἐν ᾧ συνεχωνεύθησαν καὶ πάντων τῶν τμημάτων οἱ μείναντες μετὰ τὴν ἐκ καταδρομῶν διαφόρων διάλυσίν των. Ἐκ τῶν κατατρεχθέντων μέρος κατέφυγε εἰς Βοσκόπολιν, ὅπου ἐσχηματίσθη συνοικία ὑπάρχουσα καὶ ὀνομαζομένη μέχρι σήμερον Σκαμνελιά, ἐξ ἣς καὶ ὁ Βαρὼν Σίνας, κατά τινας, κατάγεται· ἄλλοι δὲ κατέφυγον εἰς Σοπίκι, καὶ ἄλλοι εἰς Μόλισταν». Ἐὰν συνδυάσουμε τὰ παραπάνω μὲ τὴν πληροφορία ποὺ μᾶς δίνει ἐπίσης ὁ Ἰ. Λαμπρίδης¹ «....κατὰ τὸ ἔτος 1688 ὁ Ἀλῆ Τσογμένης, ἀντάρτης τῆς Ἡπείρου καὶ συγγενὴς τοῦ Ἀλῆ-Τεπελινιώτου, ἐπέπεσε μετὰ 166 Ἀλβανῶν ὡς κεραυνὸς εἰς τὸ Σκαμνέλιον, λεηλατῶν καὶ ἀρπάζων πᾶν ὅ, τι εὕρισκεν ...», τότε πρόκειται ἵσως γιὰ τὴν ἐπιδρομὴ ποὺ . αφέρθηκε ἥδη καὶ ἔτσι ἔχουμε μιὰ ιστορικὴ ἐνδείξη γιὰ τὴν παλαιύτερη κατοίκηση τῆς Μόλιστας. Ὁ ἕδιος μάλιστα σὲ παραπομπὴ ἀναφέρει ὅτι «τὴν εἰσβολὴν ταύτην ὁ Π.Α. Π. τίθησι κατὰ τὸ ἔτος 1752, ἡμεῖς δὲ εὕρομεν ταύτην σημειουμένην ἐν ἐκκλησιαστικοῖς βιβλίοις τῆς Μονῆς συμβᾶσαν κατὰ τὸ ἔτος 1688». Πάντως ἡ προέλευση καὶ ἡ σύσταση τῆς πρώτης κοινότητας τῆς Μόλιστας πρὸς τὸ παρὸν εἶναι δύσκολο νὰ καθοριστῇ.

Ἄρχικά, σύμφωνα μὲ μιὰ τοπικὴ παράδοση, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἦταν ἐγκατεστημένοι στὴν ἀγροτικὴ περιοχὴ τοῦ Λειβαδιοῦ² σὲ ἀραιοκατοικημένες μικρὲς γειτονιές 6-10 οίκογενειῶν μὲ ἀγροὺς γύρω, στοὺς πρόποδες τῆς Γύφτισσας³, καὶ ζοῦσαν σὲ μιὰ κλειστὴ ἀγροτικὴ κοινότητα⁴. Σ' αὐτὴ τὴ θέση ποὺ ὀνομάζεται «Σουπόστιανη» ὑπάρχουν σήμερα ἐνδείξεις ποὺ μαρτυροῦν παλαιὸ οἰκισμό, δηλαδὴ ὑπολείμματα τοίχων σπιτιῶν, καὶ μιὰ «μπίμσα»⁵, ὅπως μᾶς ἀφηγήθηκαν οἱ χωρικοὶ ποὺ τὰ εἶδαν. Ἡ παράδοση συνεχίζει ὅτι μιὰ ἐπιδημία εὔλογιᾶς ἀποδεκάτισε τὸ ἀρχικὸ χωριό, τὴ Μόλι-

1. Ἰ. Λαμπρίδης, δ.π., σ. 237.

2. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀγροτικὴ περιοχὴ μερικὰ χλμ. βορειοανατολικὰ τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ.

3. «Γύφτισσα» δονομάζεται κατὰ τοπικὴ παράδοση μιὰ κορυφὴ ἀνατολικὰ τοῦ χωριοῦ, ὅπου ἔβγαινε μιὰ γυμνόποδη γύφτισσα μὲ μαῦρα μαλλιὰ καὶ χαλκάδες καὶ κτυποῦσε τὸ ντέφι της, ὅταν ἐρχόταν ὁ Τοῦρκος κοτζάμπασης νὰ μαζέψῃ ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς τοὺς φόρους. Ὁ πένθιμος ἥχος τοῦ ντεφιοῦ ἀντιλαλοῦσε στὰ δασωμένα βουνὰ σὰ βαριὰ μοίρα ὑποταγῆς τοῦ κατατρεγμένου ραγιᾶ.

4. Μ. Κούσιος, 'Η ιστορία τοῦ χωριοῦ μου. Ἀθήνα, 1971, σ. 46.

5. «Μπίμσα», στὴ Μόλιστα δονομάζεται τὸ ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ ποὺ ἦταν κλειστὸ γύρω γύρω, δρθιογωνικὸ συνήθως μὲ θολωτὴ ὁροφή, καὶ ποὺ χρησίμευε γιὰ τὴ διατήρηση καὶ ἀποθήκευση τῶν κρασιῶν. 'Ως εἰσόδος σ' αὐτὴν χρησιμοποιοῦνταν μιὰ χαμηλὴ πόρτα ἀπ' ὅπου ἔμπαιναν καὶ πολλὲς φορὲς κρύβονταν οἱ χωρικοὶ ἐκεῖ, ὅταν τοὺς καταδίωκαν περαστικοὶ ληστὲς ἢ ἀλλόθρησκοι.

στα, και οι κάτοικοι ἀναγκάστηκαν νὰ μετοικήσουν νοτιότερα και μάλιστα νὰ }
χωριστοῦν σὲ τρεῖς οἰκισμούς, στὸ Γανάδιὸ (εἰκ. 1), στὴ Μεσαριὰ¹ (εἰκ. 2)
και στὸ Μοναστῆρι (Μποτσιφάρι).

Δὲν διασώζονται συμβόλαια, ἔγγραφα ἢ ἄλλα γραπτὰ στοιχεῖα ποὺ νὰ
ἀποδείχνουν τὴν ὑπόθεση αὐτή. Μόνον ὅρισμένες ἐνδείξεις ἔχουμε, ὅπως:
α) στὰ τρία σημερινὰ χωριά ὅλοι ἔχουν μακρινὲς συγγένειες μεταξύ τους,
β) μιλοῦν τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα και ἔχουν ἑλληνικὰ ὄνόματα², γ) ἔχουν
κοινὰ τοπωνύμια³, δ) ἔχουν κοινοὺς τύπους κατοικιῶν καθὼς και κοινὰ οἰκο-
δομικὰ στοιχεῖα κατασκευῶν (βλ. παρακάτω τυπολογία) και ε) ἀπὸ προφορι-
κὲς πληροφορίες, τὸ χωριὸ ἀναφερόταν ως κοινότητα Μόλιστας, συνοικία Γα-
ναδιὸ ἢ Γαναδιὸ Μόλιστας πρὶν ἀπὸ τὸν πρῶτο γκόσμιο πόλεμο. Στὸ Γανα-
διὸ ὑπάρχει μιὰ ἐπιγραφὴ χαραγμένη στὴν ἐξωτερικὴ τοιχοποιία τῆς αὐλῆς
τοῦ Ἀρχοντικοῦ τοῦ Παπαϊωάννου (εἰκ. 4,5,6), τὸ ὅποιο δυστυχῶς σήμερα

+ ΕΤΟC 1740
Η Η Ν Ο Κ Τ Ο
ΒΡΗΟC 25

εἶναι μισοπεσμένο· ἡ ἐπιγραφὴ μεταγράφεται: ΕΤΟΣ 1740 ΜΗΝ ΟΚΤΩ-
ΒΡΙΟΣ 25. Ἐπίσης στὴν ἵδια τοιχοποιία ὑπάρχουν και μερικὰ ἄλλα συμβο-
λικὰ χαράγματα, ὅπως φαίνονται στὶς φωτογραφίες ποὺ δημοσιεύουμε. Ἡ
ἐπιγραφή, ποὺ εἶναι χαραγμένη, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὸ χέρι ἐνὸς «κούδαρη»,
εἶναι μιὰ ἐνδειξη τῆς παλαιότητας τοῦ οἰκισμοῦ. Οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς
Μόλιστας ἴσως ἦταν βοσκοί, οἱ ὅποιοι τὸ χειμώνα κατέβαιναν στοὺς κάμπους
και τὰ χαμηλώματα, στὸ Μαργαρίτι, στὸ Τσάμικο, στὴν κοιλάδα τῆς Μουζα-
μιᾶς, ἐνῶ τὸ καλοκαίρι ἀνέβαιναν στὸ Σμόλικα⁴ και στὸ Γράμμο.

1. Σήμερα ἡ Μεσαριὰ ὄνομάζεται Μόλιστα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι οἰκισμοὶ ἔχουν τὰ παλαιὰ
ὄνόματα: Γαναδιὸ και Μοναστῆρι (Μποτσιφάρι).
2. Βλ. (σ. 224) κατάλογο ἐπωνύμων τῶν οἰκογενειῶν ἀπὸ τοὺς τρεῖς οἰκισμούς. X.
Ρεμπέλης, Κονιτσιώτικα. Ἀθήνα, 1953, σ. 14.
3. Βλ. (σ. 215) ἀναλυτικὸ κατάλογο τοπωνυμιῶν περιοχῆς Μόλιστας.
4. Σμόλικας εἶναι ἡ φηλότερη κορυφὴ τῆς Πίνδου. Στὴν περιοχὴ Σαμαρίνχας και
Ἀβδέλλας ὄνομάζεται Λύγγος.

II

ΤΟῦ ΒΑΣ. ΤΖΑΛΟΠΟΥΛΟΥ. Δημοσιεύθηκε στό βιβλίο του: «'Ηπειρωτικόν Ἡμερολόγιον ἡ Νέα Ἑλλάς», Ἀθῆναι 1914, σελ. 254-256, μέ τόν τίτλο «Ἡ ιστορική Μόλιστα».

Ζ κωμόπολις Μόλιστα τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης κειμένη ΒΛ τῆς Κονίτσης, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν λοφοσειρῶν τοῦ ὄρους Σμόλεκυ, οἵναι ἔκτισμένη ἀμφιθεατρικῆς κάτωθι τῶν πυκνοφύτων ἐκ δρυῶν πεύκων καὶ ἐλάτων λόιρων, οἵτινες ἀποδίδουσιν εἰς αὐτήν γραφικωτάτην χροιάν, ἥγουσσα εἰς τὸ βάθος τῆς θαυμασίας κοιλάδος τῆς τὸν ποταμὸν Σαραντάπορον ἥ Βουβόποταμον, ὅστις ἐνοῦται μετὰ τοῦ Ἀώου τῆς Κονίτσης.

ΤΗ Μόλιστα φαίνεται δτι εἶναι προβυζαντινῆς ἐποχῆς, ἡ δὲ ὀνομασία τῆς προῆλθεν ἵστοις ἐκ τῆς λέξεως Μολοσσία καὶ οἱ πρότοι αὐτῆς κίτιοικοι Ἰσαν Μολοσσοί, ἀπού ἀλλοις τε γνωρίζομεν ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ἡπείρου κατοφκεῖτο ἱπο Μολοσσᾶν. Λέν πρέπει δὲ νὰ λησιωνῆμεν ὅτι ἡ Ἡπειρός, ὑποστᾶσα διὰ τῶν αἰώνων διαφόρους ἐπιδρομάς καὶ ἀπλᾶς καθόδους καταδιωκομένων λ.αῶν ἥ ἀπλῶς ζητούντων εὑρορύτερον καὶ ίδίως ἀσιραλέστερον ἔδαφος, κατοφκίθη ὑπὸ διαφύρων λαῶν, οἵτινες εὐρύντες ἀραιῶς κατοφκημένας ἥ ἀκατοικίτους ἔκτάσεις ἔδωκαν εἰς αὐτὸς ἴδιαν τῶν ὄνοματα ἥ τιμιῶντες τοὺς ἀρχηγούς των, ἥ μεταφέροντες ἀναμινηστικῶς τις τοπωνυμίας τῆς πατρίδος των καὶ ὅταν οὗτοι ἔφυγον καὶ ἐπέδραμιον ἄλλοι, τὰ ὄνοματα ἥ ἔξιφανίσθησαν ἥ παρεφθάρησαν. Τοιοῦτόν τι ἀνάλογον συνέβη εἰς τὴν Μόλισταν διὰ τὸ ἀσιραλές καὶ φύσει ὁγυρὸν μέρος αὐτῆς καὶ ἐδόθη τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ὑπὲκείνων καὶ ἔπειτα ἐκ τοῦ Μολοσσιά, Μόλισσα, Μόλιστα (διότι εὔκόλως τὸ ἐν στρέπεται εἰς τ.) Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδόθη τὸ ὄνομα Μόλιστα ὡς γενικὸν τῆς ἀναμινήσεως τῆς πατρίδος τῶν πρώτων κατοίκων αὐτῆς, οἱ ὅποιοι κατά τινα παράδοσιν Ἰσαν τρεῖς ἀδελφοί. Βραδύτερον δὲ οὗτοι διένειπον πρὸς ἀλλήλους τὴν ὄλην ἔκτασιν τῆς Μολίστης, πλὴν τῶν πέριξ λόφων καὶ βουνῶν, ἀτινα παρέμειναν κοινά, εἰς τρία μέρη καὶ ἕκαστος ἔλαβεν ἄντα ἐν τμῆμα, εἰς τὸ ὄποιον ἔδωσεν ὁ καθεῖς τὸ ὄνομά του. Καὶ ὁ μὲν διαιρείνας εἰς τὴν πρώτην συνοικίαν πιθανῶς, ὁ καὶ Βότσης ὀνομαζόμενος, μέδωσεν εἰς τὸ τμῆμά του τὸ ὄνομα Βότση-φάρι (ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως fara=κοπάδι, τμῆμα), ὁ δὲ εἰς τὸ μέσον Μεσσαριά καὶ ὁ τρίτος Γανναδιό, τῆς ὅποιας λέξεως ἐγένετο παραφθορά, διότι φρονουμεν ὅτι Γενναδιόθα ἐλέγετο, ἐξ οὗ καὶ ὁ κάτοικος Γενναδιώτης, ἐκ τοῦ Γενναδίου, Γενναδιοῦ, Γανναδιοῦ. Καὶ οὕτω ἡ Μόλιστα εὐρέθη διῃρημένη εἰς τρεῖς συνοικίας.

Οσον ἀφορᾷ τὴν ὄνομασίαν τῶν πέριξ τοπίων τῆς Μολίστης, αἱ περισσότεραι εἶναι ἔλληνικάταται, πλὴν ἐλαχίστων Σλαυτικῶν καὶ Ἀβανικῶν, οἵτινες διέμειναν εἰς ἔκεινα τὰ μέρη ὡς ποιιένες ἥ γεωργοί. Πλείσται τῶν τριούτων λοφοσειρῶν ἥ ιικρῶν ὑψηλάτων φέρουσι τὰ ὄνοματα Ηεριβόλι, Κήπος, Σταυρός, Δαμιφνική, Λευκάδια, Κτένι, Καπηλειό κλπ. διακλαδώσεις τοῦ Σμόλεκα καὶ Σουσονίτσας, ἐν αἷς ζῶσιν αἴγαγροι, διορχάδες, ἀγριόχοιροι, λύκοι, ἀλόπεκες, θῶες καὶ τόσα οἄλλα

αγρια ζῆρα, μεταξύ τῶν ὅποίων ἀναφαίνεται ἐν βιβλεῖ χειριῶνι καὶ καμι-
μία ἄρχτος ἐπισκεπτομένη τὰ ποίμνια.

Εἶναι δὲ λίαν πυκνόφυτα τὰ βουνά τῆς Μολίστης, ὡς ἐπὶ τὸ πλει-
στον ὑπὸ πεύκων, δρυῶν, ὄξειδην, ἐλάτιων, κέδρων, εἰς τινα μέρη το-
ποῦτον πυκνά, ὥστε ἀποβαίνοντις ἀδιάπιστα.

"Ἐνεκαὶ τούτου ἀφ' ἐνὸς καὶ ἔνεκαὶ τοῦ φύσει ἀπομειονθημένου ὄρι-
ζοντος ἡ Μόλιστα λαμβάνει ὅψιν ἀγρίων καὶ λίαν ἐπίφοβον, ἀλλ' ἡ
καταπράσινος χροιὴ τῶν πέριξ θαμνοφύτων κοιλάδιων καὶ ὁ φεγγοβό-
λων ὁρὸς τοῦ παριποτάμου Σαραντοπόρου ἀντανακλῶσιν ἐπ' αὐτῆς
καὶ προσδίδουσιν ὅψιν γλυκυτέραν καὶ μᾶλλον ἱρεμον. Εἰς μικρὰν
ἀπόστασιν τῆς συνοικίας Γενναδιῆν εύρισκονται ἀρχαῖα ἐρείπια, εἰς τὰ
ὅποια πολλαὶ οἱ κάτοικοι εὑρίσκουσι διάφορα ἀρχαῖα ἀντικείμενα, μα-
χαιρίδια, νοικίσματα κλπ., ὅπου πιθανῶς πρότερον ἦτο ἐκτισμένη ἡ συ-
νοικία αὗτη καὶ βραδύτερον μετώχιησε νοτιώτερον ἢ ἐτέρᾳ τις ἄγνωστος.

Ἐπὶ περιβλέπτου δὲ λόφου εἰς τὴν συνοικίαν Βοτσηφάρι είναι
ἐκτισμένη ἡ ἵερά Μονή Μολίστης ἐπ' ὄνοματι τῶν «Εἰποδίων τῆς
Θεοτόκου» τηιωμένη, ἐν τῇ ὅποις σιώζεται εἰκὼν ἴστορηθεῖσα, καθὰ λέ-
γεται, ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἡ ὅποια κατά τινα παράδοσιν εύ-
ρεται ἵερη ἐξῆς :

«Δύο ὁδοιπόροι ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης βαδίζοντες πρὸς βυρράν
εῦρον τὴν εἰκόνα ταύτην ἐπὶ τινος θάμνου καὶ ὁ μὲν εἰς ἐξ αὐτῶν
προέτεινε νὰ ἀφιερωθῇ ἡ εἰκὼν εἰς τὸ μοναστήριον Ζέρμας, ὁ δὲ εἰς
ἄλλο τοιοῦτον, ὅποτε τὴν νίκτα ἐνεφανίσθη καθ' ὑπνον εἰς τοὺς ὁδο-
πόρους τὸ πρόσωπον τῆς Θεοτόκου καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ Τίγν
μεταφέρωσιν εἰς τὸ μοναστήριον Μολίστης.

Ἄλλὰ διαφωνήσαντες ἐν τέλει οἱ δύο ὁδοιπόροι ἔφερον αὐτὴν εἰς
τὸ μοναστήριον Ζέρμας, ὅπόθεν παραδόξως τὴν ἐπομένην ἡ εἰκὼν δὲν
ἦτο εἰς τὴν θέσιν τῆς καὶ πρὸς μεγίστην αὐτῶν ἐκπληξιν ἔμαθον ὅτι
ἡ εἰκὼν εύρεθη εἰς τὸ μοναστήριον Μολίστης κάτωθι ὄγκωδους τινος
λίθου ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν ἥρως τῆς κανδήλας. Ἐκεῖ μετὰ ταῦτα οἱ κάτοι-
κοι Μολίστης ἐκτισαν τὸ μοναστήριον τῷ 1730 εἰς θέσιν ἣν ἀκριβῶς
ἔξελεξε περιβλεπτον ἡ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος».

Εἰς ταύτην συρρέουσι πλῆθυς κόσμου κατ' ἔτος κατὰ τὴν πανήγυ-
ριν τῆς 21ης Σεπτεμβρίου καὶ 15ης Αύγουστου, ἵνα προσιφέρωσι τὸ
εὐλαβές προσκύνημα εἰς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς ὁποίας ἡ φήμη
κατέστη πινεπαρχιακή.

Πλεῖστοι δὲ ἀσθενεῖς καὶ ἰδίᾳ φρενοβλαβεῖς καὶ σεληνιαζόμενοι,
εῦρον θεραπείαν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς σεπτῆς εἰκόνος, ἐν τῇ ὅποιᾳ διέ-
μειναν ἐπὶ 40 ἡμέρας ὑμνοῦντες καὶ προσευχόμενοι, ἕως ὅτου ἀπιλ-
λύσσοντο τῶν ἀνιάτων τούτων νόσων.

Ἐλναι ἀναρίθμητα τα θαύματα τῆς θεομητορικῆς ταύτης εἰκόνος:
διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἀπὸ δίο ἡμερῶν εἰσέτι δρόμον προσκυνηταὶ διά-
ιροδοι προστρέχουσιν εἰς αὐτήν.

Ἄλλ' ἡ ἀξιοθεήτης κατάστασις εἰς ἣν περιήγαγον τὰ μοναστήρια
οἱ θαυμῶνες καλόγηροι ἐλλείψει μορφώσεως χαρακτῆρος καὶ θρησκευ-
τικοῦ αἰσθήματος, δὲν ἐλειψει νὰ ἐπισκειρθῇ καὶ τοῦτο καὶ μόλις ἡδη
πρὸς ἐτούς ἔσχε τὴν εύτυχίαν νὰ δεχθῇ ἀκεραιόν χαρακτῆρος; κα-
λόγηρον καὶ φαίνεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῇ θέσιν.

Κέκτηται ἡ μονή ἀρχετήν τηνιατικὴν περιουσίαν, ἀπεράντους ἐκ-

τάσεις γαιών, κτηνοτροφίας και πολλά στρέμματα άμπελώνων.

Η Μόλιστα κατοικείται ύπο του 1200 περίπου κατοίκων απόντων ακριβών έλληνος οδούς Χριστιανών διαχρινούμενων στην τάξη τέχναις, φιλομουσίας, φιλοπατρίας και φιλοξενίας. Η Ελληνική γλώσσα δημιουργείται με τὸν ισχυρὸν τονισμὸν και τὴν συγκοπὴν τῶν φωνηέντων, τῆς ὑποίας χαρακτηριστικὸν ιδίωμα εἶναι τὸ παρατεταμένον τῆς φωνῆς προξενοῦν ἀηδιασμὸν στὴν δημιούρηση τῶν γυναικῶν.

Ηρόδος δεκαετιούδων οἱ κατοικοὶ αὐτῆς ἡσχοῦσσιντο εἰς τὴν οἰκοδομικὴν τέχνην ὡς ἀριστοὶ κτίσται τὸν καύσολον Ζαγορίου και ἐν γένει τῆς Ήπείρου, βραδύτερον δὲ διηνοίχθη ἡ ὁδὸς πρὸς τὸ ταξείδιον και ἴδια τὴν Ρουμανίαν και Αγγλίαν, ἐνθανοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εύδοκίμως ἐμπορεύονται και νῦν ἐσχάτως κατενοίηση και ἡ σημασία τῶν γραμμάτων και πλείστοι τῶν εὐπόρων ἐκπαιδεύουσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ ἐν Ιωαννίνοις Γυμνάσιον και τὸ Πανεπιστήμιον και ἐπομένως ἔχειται πλέον τελείως ἡ προπατορικὴ τέχνη τοῦ τέκτονος και ἐπεκράτησεν ἡ μετανάστευσις, ητις μετέβαλε καθ' ὅλοκληράν τὴν κατάστασιν τῆς Μολίστης, μεταβαλοῦσα αὐτὴν ἀπὸ πενιχρᾶς πολίχνης τῆς Βορείου Ήπείρου εἰς μικράν Ελβετίαν.

Λίγην τικες ὥμινες δὲν παύουσι νὰ μαζούνται εἰς τὰς χριστιανικακακιές ἐργασίας, τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, προμήθειαν ξυλείας, καλλιέργειαν κιόπων και ἄλλας οἰκιακάς τοιωτάς εἰς τὰς ὑποίας ἐπιβάλλει τὸ γενικὸν ἔθιμον τῶν μερῶν ἐκείνων ὅπου δὲν ἔχει μηδέ τὴν θέσιν τῆς γυναικός.

III

Τοῦ Χ.Μ. Δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα Ιωαννίνων «Φωνὴ τῆς Ήπείρου», φ. 80 τῆς 10.4.1894, μέ τίτλο «Η Μόλιστα».

Η Μόλιστα κείται πρὸς Β. τῆς Κονίσης και πρὸς Δ. τοῦ δρους Σμολίκου. Αριθμεῖ 250 οἰκογενείας, ἀσχολουμένας εἰς διοικητικές τέχνας ἀλλὰ περισσότεροι τῶν κατοίκων ταξιδεύουσιν εἰς Βλαχίαν, Ελλάδα και Αγγλίαν.

Απὸ ἔποψιν φιλομουσίας εἶναι σχεδὸν ἡ ἑστία τῶν γραμμάτων ὅλου τοῦ Νομοῦ Κονίσης.

Αὕτα λόγου εἶναι ἡ «Σ π υ ρ : δ ώ - γ ε : ο : σ χ ο λ ḥ» οἰκοδομηθεῖσα δαπάνης τοῦ χωιδίου Σπυρίδωνος Ξυνοῦ τοῦ ὅποιον φέρει τὸ ὄνομα και ἔχει ἐτήσιον εἰσόδημον 200 λιρῶν. Εν αὐτῇ διδάσκουσι δύο διδάσκαλοι. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς τελευταῖς τάξεως τοῦ Ελληνικοῦ, γίνονται δεκτοὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον Ιωαννίνων τῇ ἐπιδείξει τοῦ Απολυτηρίου τῶν. Αἱ ἐτήσιοι ἔξετάσεις γίνονται τὴν 25ην Ιουλίου, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Αγίου Βελλᾶς.

Τὴν οἰκίαν Βαγγέλη Ξυνοῦ, κειμένην εἰς τὸ μέσον τῆς συγοικίας Γαναδοῦσην ὁ παρατηρητὴς ἐκλαμβάνει αὐτὴν ὡς φρούριον, διότι ἔξωτερικῶς γέμει δπῶν (πολεμιστρῶν). Ο Βαγγέλης Ξυνὸς δὲν διακρίνεται ἐπὶ φιλομουσίᾳ και φιλοξενίᾳ μόνον, ἀλλ' εἶναι και ὁ ἀνδρειότερος τῆς Μολίστης. Τῷ 1877 διήταρχος Νετζήπ-ἄγας μεθ' ἔξήκοντα δύο ληστῶν γήθελησε νὰ ληστεύσῃ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Η ἔφοδος τῶν ληστῶν ἐγένετο τὴν ἐσπέραν τῆς 28ης πρὸς τὴν 29ην Ιουνίου. Ο Νετζήπ-ἄγας ἐπέπεσε μετὰ τῶν δπαδῶν του εἰς τὴν συνοικίαν. Ενέσπειρε παγκοῦ τὸν πανικόν. Έκ τῶν κατοίκων ἀλλοι: μὲν εἴχον κλεισθῆ ἐντὸν τῶν οἰκιῶν των και ἀλλοι: ἔφυγον εἰς τοὺς ἀγρούς. Οι λησταὶ νομίσαντες ὅτι θὰ ἐπιτύχωσιν εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σχεδίου των, ἐπυροδόλουν εἰς τὸν ἀέρα πρὸς ἐκφοδισμὸν τῶν κατοίκων και τοῦ Βαγ-

Ξυγοῦ. Οὗτος, καλῶς διχυρωθεὶς ἐντὸς τῆς οἰκίας του, ἀντέστη γενναιώντως καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν ληστῶν. Κατόρθωσαν μόνοι γὰρ θραύσουν τὴν ἔξωθυραν καὶ εἰσέλθωσιν ἐντὸς τῆς αὐλῆς, ὅπου ἐγένετο πεισματώδης μάχη. Μετὰ 4ωρον διηγεκῆ ἀγῶνα οἱ λησταὶ ὑπεχώρησαν ἀφήσαντες εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης 12 νεκροὺς καὶ 6 πληγωμένους. Ἀλλ' οἱ λησταὶ ἡθέλησαν νὰ ἐκδικηθῶσι τὴν ἥτταν των καὶ ἔθεσαν πῦρ εἰς 5 οἰκίας καὶ ἔρριψαν τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἐντὸς τῆς πυρᾶς καὶ εἴτα ἀνεχώρησαν. Ἡ γεγαῖοψυχία τοῦ Βαγ. Ξυγοῦ, δοηθουμένου ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Χαραλάμπους καὶ τῶν γυναικῶν ἔσωσε τὴν Μόλισταν ἀπὸ βέβαιων κίνδυνον καθότι ἡ αἰχμαλωσία πολλῶν θάξτοιχιζε πολὺ ἀκριβά.

Ἡ Μόλιστα διατηρεῖ πλὴν τῆς Σπυριδωνέου Σχολῆς ἄλλας δύο Σχολὰς εἰς τὰς συγοικίας Μεσαριά καὶ Μποτσφάρ καὶ 2 Παρθεναγωγεῖα. Ἡ θαυματουργὸς Μονὴ τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ ἀκρον τῆς συγοικίας

Μποτσφάρ ἔχει εἰσόδημα 60 λιρῶν καὶ πολλὰ ἴδιακτητα κτήματα, ἀλλ' ἐνεκα τῆς ἐπελθούσης οἰκονομικῆς καταστάσεως ἐν Ἑλλάδι, ἀπώλεσε καὶ τὸ δλίγον αὐτὸ δισδημικ, διότι τὸ κεφάλαιον εἶγαι εἰς δημόσια χρεώγραφα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Μονὴ αὕτη διατηρεῖ καὶ Φρεγοκοινεῖον εἰς τὸ δποῖον πολλοὶ ἐθεραπεύθησαν. Ἀξιογ περιγραφῆς εἶγαι καὶ τὸ δουνόν Ζάρωση δνοιμαζόμενον, τὸ δποῖον ἔχει καὶ χρῶμα ἀργυρόχρου. Λέγεται δτι χημικός τις ἀφοῦ ἀγέλινε τὸ γῶμα τοῦτο ἀπεφάγθη δτι ἐγ αὐτῷ ὑπάρχει εἰς μικρὰν ποσότητα μόλυνδος. Εἰς τὸ ἀκρον τῆς συγοικίας Μεσαριάς ἐκ μικρᾶς πηγῆς ἀναδηλύει ὅδωρ περιέχων συστατικὰ μετάλλων ὅχι δμως θείου, ὅπως ἐν Βρωμονερίῳ ἐνῶ εἶναι ἀφθονον. Οὐδεὶς γνωρίζει πόθεν ἔχει τὰς πηγάς του τὸ ὅδωρ τοῦτο καὶ δν δὲν ὑπάρχη ἀφθονον εἰς τὸ έδαθος.

X. M.



Στή γειτονιά Τσιανάδες (1981)

IV

ΙΟΥ ΜΙΑΤ. ΞΕΙΝΟΥ. Δημοσιεύθηκε στήν έφημερίδα 'Ιωαννίνων «Πρωΐνός Λόγος» της 21 Νοεμβρίου 1958 ή 1959.

"Αν προχωνήσῃ χανεῖς Β.Δ. τῆς Κονίτσης ὑστερα ἀπὸ 20 περίου χιλιόμετρα ὅτι μέρος αὐτοῦ τῆς οἰκουμένης εἶναι μικρό, πανέμορφο χωριό χωμάτινο στὸ πράσινο, τὰ σπίτια τοῦ διποίου μοιάζουν σὰν σκύρου πρόσωπα μέσα στὸ δάσος είναι τὸ Γαναδί.

"Οταν διεισδύοντας στήν έσωτερη χὴ γου περιφέρεια θὰ αισθανθῆς ὅτι οἰκεῖσαι σὲ ἐλβετικὸ τοπεῖο... γλωσσί, φυσικὰ ἐλβετικὲς ἀνέσεις.

Ἐπειδήμονες τιπιθετοῦν τὸ χωριό αὐτὸ χρονολογικῶς στήν βιζαντινή ἐποχὴ. Αὗτο εἰκάζεται καὶ ἀπὸ τὰ ζωντανά δείγματα τῆς βιζαντινῆς κοινωνίας τούτης; ποὺ ὑπάρχουν ἔκει.

'Η λειτοργία αὐτῆς ἀρχίζει νὰ ζωντανεύῃ μὲ κάτι ποὺ δρῆρε ἔνας χωρικὸς σκάβοντας μιὰ μέρα τὸν κῆπο του.

Νὰ πῶς μιὸν ἀφηγήσιμος ὁ ίδιος γὰρ τὸ εὑρημά του:

—'Ηταν μιὰ κρύα μέρα ὅταν ξεκίνησα νὰ σκάψω τὸν κῆπο μου. Τὸ κρύο μὲ ἀνάγκασε νὰ οριχτῷ μὲ ὄφεξη στήν δουλειά μου, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ζεσταθῶ καὶ νὰ τελειώσω μιὰ ὥρα ἀρχίτερα. Ή τούτα μου σὲ μιὰ στιγμὴ συνάντησε δυσκολία. "Τσερά αὔτη ἐπέτοιη προσπάθεια βρῆκα έναν ἀρχαῖο τάφο. 'Ανασκαλεύοντας τὸν τάφο αὐτὸν ἀμείφηκα γιὰ τὸν κάτο μου. Μιὰ δσπίδια χάλκινη καὶ ἔνα ἀγγεῖο ἀσημένιο ποὺ στὸ έξωτερικὸ του μέρος εἶχε σκαλιστὸ δμοίωμα τῆς θεᾶς "Ἡρας ἡ δποία ἔφερε τόξον καὶ... ἐσκόπευε ἔλαφον.

Τὰ εὐρήματα ὥστόσο αὐτά, δὲν ἐπροκάλεσαν καὶ τόσον τὸ ἀνδιαφέρον. "Ετοι ἄδοξα στετάχθηκαν στὸ ἄγνωστο».

Σίμερα δέ εἰς ἀπτῆνα 1.000 μέτρων περίπου ἀπό τὸ μέρος αὐτὸ τὸ εἰς τὴν θέσην «Σταυρός» ἔρχονται ἄλλοι θησαυροί νὰ μᾶς ἀφιπνίσουν. Λήκυνοι περιέχοντες τέφραν, δεῖγμα πώς στὸν τόπο ἔκεινο τὴν ἀρχαῖα ἐποχὴ ἦταν νεκροταφεῖο. 'Επὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου ὃς γνωστὸν τὸ πιὼ μετα τῶν νεκρῶν ἐκαίοντο καὶ ἀτέφρα τον ἔφυλλάσσετο εἰς τοὺς λήκυνθους.

· 'Απόδειξες τρεινή πτη τὸ χωριὸ αὐτὸ ἀριθμεῖται ζωὴ 3000 ἑτῶν!

Καὶ ἔτι τῆς ἐλληνοχριστιανικῆς ὅμως ἐποχῆς τὸ Γαναδί ἔχει· νὰ ἐπιδείξῃ πολλὰ πράγματα ποὺ μαρτυροῦν ὅτι δινῆται καὶ ἕκαπτες τάτε... Τώρα ὅμως, ἐύρι σκεταὶ σὲ λαζακιήν.

Φρουρὸς μόνον παραμένει τὸ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ζωγραφισμένη σὲ ποικιλόχροον γῆψιν καὶ καθισμένη ἐπὶ θρόνου, ὄμοιως καὶ διλλαῖ, ὡς τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας, τῶν Ἀποστόλου Πέτρου, Πιλάρου κλπ.

· 'Η χρονολογία, τῆς κατασκευῆς τῶν ἀνωτέρω εἰκόνων ἀναγέρεστιά εἰς τὰ ἔτη : 1441 καὶ 1442 μ.Χ.

· οἱ εἰκόναι αὖτις παρουσιάζουν μοναδικὴν ἀριθμούνταν τέχνης καὶ ἐκτράπειως. Λέγεται ὅτι δμοίωμά τουν δὲν ὑπάρχει πουθενά.

Τὸ ἔρωτημα ὅμως τίθεται ὡμαῖ : Τι θά γίνη το διαμάντι αὐτὸ ποὺ σύμβατα βρίσκεται ξεχασμένη σ' ένα λειτοργικὸ τάτο ποὺ δὲν προσεχτῇ λιγάνι ἀπὸ τὸ κράτος διὸ τῶν ἀριθμούντων ἀπηρεσιῶν του μπάρει πάλι νίβορη τὴν παλαιότηταν μάγλην;

Χος

V

Τοῦ ΓΕΩΡΓ. ΓΚΟΥΤΟΥ. Ἀπό τά Ἀπομνημονεύματά του. Δημοσιεύθηκε στό περιθώριο «Κόνιτσα», τεῦχος Ἀπριλίου - Μαΐου 1967, μέ τίτλο «Μόλιστα».

Καθώς φαίνεται ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα σήμερα στοιχεῖα καὶ καθώς ἐπιμαρτυρεῖται ἐκ παραδόσεως, οἱ 3 οἰκισμοὶ Μολίστης ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὸ ἔτος 1800. Πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τυῶν κατοίκων εἰς τοὺς σημερινοὺς συγοικισμοὺς ἔζων σύντοι σποραδικῶς εἰς διαφόρους τοποθεσίας τῶν κοινοτῶν (Ἀντζερούχη, Παλιχειματα, "ΑηΒούσαρα, Κοκλιούς κλπ.) ὅπου καὶ σώζεται αἱ παλαιαὶ κατοικίαι των. Δὲν παρέλπων δὲ νὰ κτίζουν καὶ μικρὰ παρεκκλήσια εἰς πολλὰ σημεῖα.

Στὰ Παλιχειματα εἶχαν κατοικίαν οἱ Γιουτσάδες, οἱ Γκουτάδες, οἱ Νακαίοι καὶ οἱ Τσιερτάδες. Μοῦ διηγεῖτο ἡ γιαγιά μου ἡ Φώταινα ὅτι ἔκεινα τὰ χρόνια ἔκει στὰ Κοινὰ διενυκτέρευε κάποια γυναίκα ἀπὸ τοὺς Κατσιλωλάδες καὶ ὅτι πέρασε ἔνας Τούρκος ἀπὸ τὸ ντερβένι καὶ ἐζήτησε καὶ ἐπέμενε ὅλη τὴν νύχτα νὰ μπῇ στὸ σπίτι, ἀλλὰ ἔκεινη δὲν ἥθελε καὶ ἀμπάρωνε γερά τὴν πόρτα μέχρι ποὺ ἔφεξε καὶ ἔψυγε δὲν Τούρκος ἀποτυγχημένος.

Ἄργότερα οἱ κάτοικοι τῶν μικρῶν οἰκισμῶν ἐγκατεστάθησαν δῆλοι στοὺς 3 σημερινοὺς συγοικισμοὺς καὶ ἀπετέλεσαν Κοινότητες μὲ δημογέροντες καὶ μουχτάρη (πάρεδρο). Τὰ δριά των ἡσαν κοινὰ (μέχρι τὸ 1955) καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἔζων πάντοτε ἀρμονικὰ μεταξύ των. Μόνον τὸ 1914 ἐδημιουργήθησαν ἕριδες, διότι οἱ Μεσαρίτες ἥθελαν νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν ἐφοροεπιτροπὴν τῶν κληροδοτημάτων, καὶ τὸ 1930 κανὰ τὸν διαχωρισμὸν τοῦ δάσους. Τὰ παιδιά τῆς Μεσαρίας καὶ τοῦ Μποτσιφαριοῦ ἐφοίτων εἰς τὸ Δημοτικὸν Γανγαδιοῦ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως περίπου.

Ἐδῶ θὰ ἀναφερθοῦν μερικὰ ἀκόμη στοιχεῖα περὶ τῶν κληροδοτημάτων. Μετὰ τὸ 1916, διότε ἀνέλαβε τὸ Ἑλληνικὸν κράτος τὴν πληρωμὴν τῶν δασκάλων, τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον περιέπεισε εἰς μαρασμόν. Ἐλειτούργει μὲ ἔναν Ἑλληνοδάσκαλον κατὰ τὸ ἔτη 1920 ἕως τὸ 1922, διότε τελικῶς κατηργήθη. Ἀλλὰ ἡ Σπυριδώνειος

Σχολὴ μαζὶ μὲ τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα Βουριπιάνης καὶ Κονίτσης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ἐφώτισκε τὴν νεότητα καὶ διέπλασεν θυνὰς μὲ θεραπεῖα, ποὺ στολίζουν τὴν ἐπαργύραν μας, ἀσχέτως διὰ αἱ περιστάσεις διεσκόρπισαν δὲνοις συνεδήν τοὺς παλαιοὺς εἰς ὅλα τὰ σημεῖα καὶ εἰς ἀμέτοπους τόπους.

Τὸ ἔτος 1933 ἀνεγνωσθήσθησεν διὰ νόμου ἐφοροεπιτροπαὶ τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας κληροδοτημάτων, εἰς διπολες εἶναι δικαιώματα νὰ διαχειρισθοῦν τὰς περιουσίας αὐτάς. Διὰ τὰ κληροδοτήματα Γανγαδιοῦ ἡ κοινότης ἀνέδειξε τὸν Λ. Συνὸν ως πρόεδρον καὶ τὸν Γ. Τσανάδην λατούν όντας μιέλος. Οὗτοι εἰσέπραξαν ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν 1.100.000 δρχ. Ἐδαπάγησαν δὲ 500 000 δρχ. διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς Ἐκκλησίας Ηαναγύλας καὶ τὴν ἀγοράν κινηματογράφου μὲ 55 καρέκλες. Τὸν κινηματογράφο ἄρπαξαν ἀργότερα οἱ Ιταλοί, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα γρήματα ἔξανειμίσθησαν μὲ τὸν νόμον τοῦ Σεπτέμβρου.

Συνετικὰ μὲ τοὺς Ἱερεῖς τοῦ χωριοῦ ἔγθυμοιποι τὰ ἔξης: Κατὰ τὰ μικρά μιν γενια 1905 - 10, τὸ χωριό μας εἶχε δύο παπάδες, τὸν Παπαδημήτρη καὶ τὸν Οίκονδρο. Εἶχαν ως ἐνορίαν ἀπὸ μισὸ γωνιὸ δ καθείς. Ο Οίκονδρος πέθανε τὸ 1910, δὲ ο Παπαδημήτρης τὸ 1911. Ἐπειτα τὸ χωριό ἔφερε τὸν Παπαβασίλη ἀπὸ τὴν Βούριπιανη, ὁ διπολος ἦταν νέος παπᾶς, λειτουργοῦσε πολὺ ὄμορφα καὶ εἶχε ἐλθει μὲ τὴν οἰκογένειάν του. Οι παπάδες τότε ἔπαιρναν μισὸ μισθὸ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ μισὸ διπό σὶς εἰσηρές τῶν κατοίκων. Τὸ 1914 ἔπειταν κόποιον παπα - Ἀναστάση ἀπὸ τὸ Κοῦτσι Παραμυθίας, ποὺ ἦταν ἥσυχος καὶ μὲ λίγες γνώσεις. Τὸ 1915 δὲ χειροτονήθηκε δ πυπα - Χριστόδοντος, ποὺ διπηρέτησε μέχρι τὸ 1955, μετὰ ἔνα ἔτος δὲ ἀνέλαβε δ παπα - Βαγγέλης. Ο παπα - Χριστόδοντος ἦταν τῆς Β' τάξεως τοῦ Γυμνασίου Ιωαννίνων καὶ εἶχε ἀρκετὲς θρησκευτικὲς γνώσεις, ἔπινε διιως ὑπὲρ τὸ δέον.